

LA PRESERVACIÓ I LA DIFUSIÓ DEL PATRIMONI HISTÒRICO-ARQUEOLÒGIC A CABRERA DE MAR (EL MARESME)

INTRODUCCIÓ.

Atesa la riquesa arqueològica del seu subsòl i en superfície, Cabrera de Mar ha estat al llarg de moltes dècades del segle XX l'escenari de nombroses troballes i d'intervencions arqueològiques. Per al seu millor coneixement ens remetem als nombrosos estudis publicats per diferents investigadors (1). En aquest article, l'objectiu és emfasitzar algunes tasques de preservació i difusió que s'estan desenvolupant en els darrers anys en aquest municipi al voltant d'aquest patrimoni històrico-arqueològic.

Durant la primera meitat dels anys noranta han sorgit a Cabrera de Mar un bon nombre d'iniciatives encaminades a preservar i a difondre el ric patrimoni històrico-arqueològic del seu terme municipal. Aquestes, moltes de les quals han estat organitzades i sovint dutes a terme per la Fundació Burriac amb la col·laboració de l'Ajuntament de Cabrera, no són, evidentment, les primeres iniciatives en aquest sentit, tal i com repassem en els antecedents. Però sens dubte, caldrà considerar-les com a mostres d'una preocupació real –que per primer cop neix des de la mateixa localitat– per projectar de debò el que fóra la solució més coherent i definitiva: un parc arqueològic a Cabrera de Mar.

ANTECEDENTS.

Com a antecedents relativament propers de la protecció de restes històrico-arqueològiques a Cabrera de Mar hom recorda bé, per exemple, l'actuació de consolidació al castell de Burriac l'estiu de 1986, emmarcada en el «Projecte Burriac» que conduïa el Museu de Mataró (2). Dos anys abans, i fruit de les excavacions del *Pla de Solidaritat amb l'Atur* de la Generalitat de Catalunya, 1984, ja havien estat consolidades algunes estructures dels àmbits intervinguts al poblat ibèric (3). Posteriorment s'han fet altres intervencions més puntuals, com la neteja i consolidació de la porta meridional del poblat ibèric l'any 1991, a càrrec dels membres de la Secció Arqueològica del Museu de Mataró (4).

Pel que fa a la difusió d'aquest patrimoni, són realment escassos els materials divulgatius –no estrictament científics– i pedagògics editats que tractin aquesta temàtica a la comarca del Maresme. Com a antecedent gairebé únic destaquem l'opuscle «L'arqueologia a l'escola», editat l'any 1982 (5).

INFORMES DE LA SOCIETAT CATALANA D'ARQUEOLOGIA.

La Comissió de Patrimoni de la Societat Catalana d'Arqueologia (SCA) és un dels grups de treball més actius de cara a la preservació del nostre patrimoni arqueològic. Prova d'això són els nombrosos informes que aquesta comissió ha redactat sobretot en l'àmbit geogràfic del Maresme i, més concretament, referents a la vall de Cabrera de Mar (6). En els informes, adreçats als Ajuntaments, al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya i a la Brigada de Patrimoni dels Mossos d'Esquadra, la SCA sempre destaca la manca de protecció i de consolidació que pateixen bona part de les estructures arqueològiques conservades, advertint dels perills que pateixen i aconsellant en cada cas particular les zones més necessitades d'actuació.

Aquest seguiment que fa la SCA dels nostres jaciments és una tasca encomiable de cara a «recordar» a les institucions locals i supralocals la seva responsabilitat envers la preservació del patrimoni històric. Aquests informes també constaten el lamentable estat d'aquest patrimoni en termes generals, així com la freqüència d'espoliacions que pateixen. Finalment, alguns informes es permeten de suggerir algunes mesures de conservació i els beneficis que en molts casos reportaria al municipi el fet de tenir unes restes determinades en bones condicions.

Amb la perspectiva dels anys que ara tenim, cal considerar tots aquests antecedents com a actuacions positives, en la mesura que cercaven la preservació temporal d'unes restes ja començades a investigar (castell de Burriac, poblat ibèric, Can Modolell) o es vetllava per elles (informes de la SCA). Però, tanmateix, podem parlar també de la seva poca efectivitat aconseguida quan examinem l'estat dels jaciments avui dia. És fàcil comprovar com ja aleshores no eren considerades solucions definitives, i per això d'aquelles actuacions sempre llegim «consolidació» enlloc de «restauració». També és necessari dir que molts jaciments de Cabrera de Mar han patit i pateixen del mateix «mal»: la investigació s'ha desenvolupat sovint sense una completa planificació que comporti solucions a les restes un cop estudiades; ja siguin temporals (consolidació, cobriment) o amb caràcter definitiu. Així, veiem el jaciment de Can Modolell, llargament investigat, però en bona part inèdit i pràcticament abandonat durant més de deu anys.

1992: CREACIÓ DE LA FUNDACIÓ BURRIAC.

Aquests antecedents serveixen per a fer-se una idea de la problemàtica existent a Cabrera de Mar. I diem problemàtica perquè tot allò que s'hi veu implicat, tot plegat (recerca, difusió, museu, institucions,...) creiem que forma part o gira al voltant del mateix tema: el patrimoni històric-arqueològic. Una gran mà, un gran projecte hauria d'aplegar-ho tot, implicant els agents culturals i els especialistes necessaris. Però no. Cabrera de Mar, sense la dotació d'un museu on acollir els materials sorgits de les excavacions i des d'on es podrien desenvolupar les activitats

que pertocarien a un centre d'aquest tipus, i sense una actuació decidida de les institucions que podrien ajudar a solucionar tal problemàtica, no podia endegar cap projecte. Davant d'aquest panorama, l'any 1992 un grup de convilatans de Cabrera decideixen crear la Fundació Burriac, de caràcter privat i sense afany de lucre, per a treballar en aquest camp gairebé des de zero.

1992-1995: PRIMERA FASE D'ACTIVITATS.

La Fundació Burriac com a entitat es comença a conformar l'any 1992, i ja des de ben aviat es crea el Grup d'Arqueologia de Cabrera (GAC) i s'enceten les activitats de sensibilització i difusió del patrimoni local (7).

Una de les principals activitats que es desenvolupa cada estiu és el Curset d'Arqueologia de Cabrera, que compta amb el suport organitzatiu de l'ens municipal. Aquest tipus de curset, d'una setmana de durada, va iniciar-se l'any 1989 a Cabrils i l'any 1991 a Cabrera (8). És eminentment pràctic i aplega cada any uns 15 joves d'entre 11 i 16 anys. L'objectiu és apropar els alumnes a les restes arqueològiques locals, i amb aquest pretext el curs permet fer excursions per comentar les restes, projectar diapositives, fer neteja i inventari de materials reals, dibuixar, etc. Molts dels alumnes, sense proposar-s'ho, ja són fixos a cada curs.

Els cursos i conferències també han sovintejat dins la programació de l'entitat, sobretot al voltant del patrimoni històrico-arqueològic local i aprofitant en aquest període la forta ressonància que varen tenir els treballs d'excavació i de restauració al Castell de Burriac.

Les activitats per difondre el patrimoni de Burriac són les més destacades. Els treballs al Castell durant els anys 1993-1994 es divulgaren a la població mitjançant publicacions (9), cursets (10), conferències (11), excursions locals i forànies (12), i nombroses visites comentades a escoles de la comarca i altres indrets. En aquest sentit, l'alberg de joventut de la Torre Ametller (veïnat d'Agell, Cabrera) ha estat un dels centres que més ha col·laborat en aquest projecte divulgatiu, editant alguns materials didàctics i oferint la visita al poblat ibèric de Burriac i al Castell de Burriac com una de les principals activitats, monitorades des de la Fundació Burriac (13).

ARQUEOLOGIA I ENSENYAMENT. UN CAMP AMPLI PER A LA DIFUSIÓ DEL NOSTRE PATRIMONI HISTÒRIC AL MARESME.

En el camp de l'ensenyament és ben coneguda la tècnica d'incloure exemples coneguts pels alumnes (o que siguin fàcils de conèixer) perquè s'entenguin millor els conceptes d'una àrea. No hi ha dubte que, en les àrees de coneixement del medi i les ciències socials, el patrimoni històrico-arqueològic pot aprofundir-se

a l'escola a partir de diferents procediments i, sobretot a l'ESO, dels crèdits variables que poden oferir-se en l'actual marc curricular de la reforma educativa. Ja sigui durant l'any escolar o bé al curs de l'estiu, molts alumnes es beneficien de la utilització dels recursos audiovisuals, guies i sortides-visites per a conèixer allò que més a prop tenen i valorar-ho (14).

David Farell i Garrigós
G.A.C.-Fundació Burriac i Comissió Difusió S.C.A.

Joan-Carles Alay
Societat Catalana d'Arqueologia (SCA) Comissió de Patrimoni

NOTES.

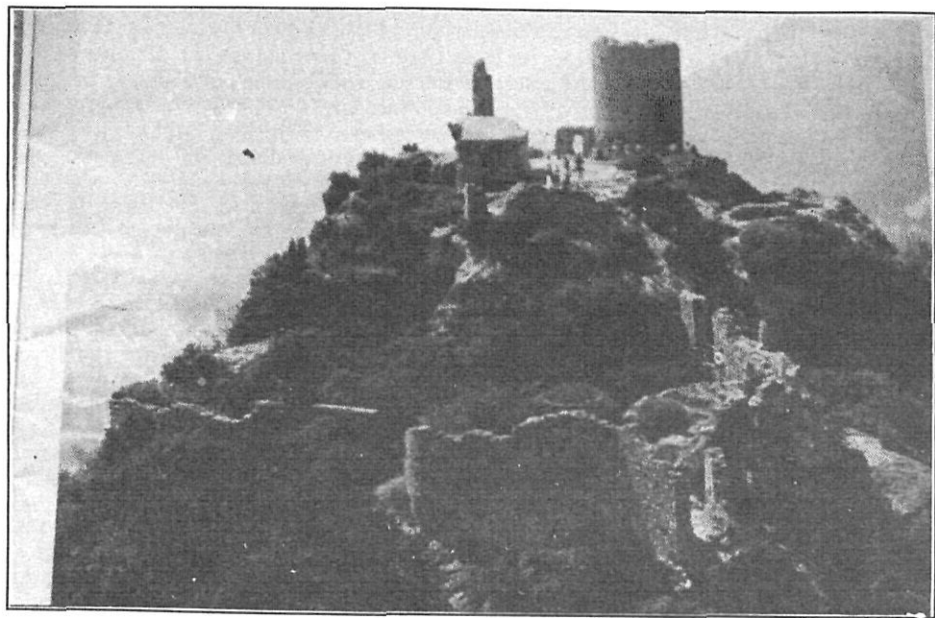
- 1.- Una síntesi d'aquesta dilatada investigació es pot veure a GARCIA, J. i ZAMORA, D. «La vall de Cabrera de Mar. Un model d'ocupació del territori a la Laietània ibèrica». *Laietania*, 8, p. 147-179. Mataró 1993.
- 2.- Vegeu el catàleg de l'exposició «Burriac» (p. 57-63). CUADRADA, C. i altres autors. Mataró, 1988. Vegeu també GARCIA, J. i CERDÀ, J.A. «Darreres actuacions arqueològiques al Castell de Burriac (Cabrera de Mar, el Maresme)», *VII Sessió d'Estudis Mataronins*. Mataró 1991.
- 3.- BENITO, N. i altres. «Les excavacions al poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, el Maresme) durant l'any 1984», *Tribuna d'Arqueologia* 1984-1985. Barcelona 1986.
- 4.- ESTEBAN, R.; GARRIDO, J.; TURÀ, J. i TURÀ, J. «La restauració de la porta de migjorn de l'oppidum ibèric de Burriac», *Sessió d'Estudis Mataronins* i «5 cèntims» de *Cap Gros* núm. 93. Vegeu també BANÚS, J. «La porta meridional del poblat ibèric de Burriac. Noves aportacions a partir de la campanya de 1991», *X Sessió d'Estudis Mataronins*, p. 23. Mataró 1994.
- 5.- ROCA, T.; LLEONART, R.; CLARIANA, J.F.; DÍAZ, R. i FORN, F. «L'arqueologia a l'escola. Aproximació a l'època ibèrica al Maresme», *Opuscle*, 3. 47 pàgs. Mataró 1982.
- 6.- Alguns d'aquests informes són ALAY, J.C. «Informe sobre la destrucció de murs del poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, El Maresme)», 1986. ALAY, J.C. «Informe sobre les activitats furtives al "Turó dels tres Pins" jaciment de Burriac», 1986. ALAY, J.C. «Informe sobre l'actual estat d'abandonament del jaciment de Can Modolell, a Cabrera de Mar (Maresme)», 1986. ALAY, J.C. «Estat actual dels jaciments de la vall de Cabrera de Mar (Maresme)», 1989. ALAY, J.C.; GRASES, R.M. i MARSÀ, N. «Estat actual dels jaciments de la vall de Cabrera (Maresme)», 1990. ALAY, J.C. i FARELL, D. Can Fontanals (Cabrera de Mar, Maresme), 1994. Tots aquests informes són inèdits.
- 7.- Alguns primers articles i comunicacions presenten l'entitat i la seva orientació des d'un primer moment. FARELL, D. «La Fundació Burriac, una entitat per enfortir la cultura local». Comunicació presentada al *Congrés de Cultura del Maresme. Secció Entitats i Institucions*. Argentona 1994.

Les activitats del període 1992-1995 no s'hagueren pogut fer sense la col·laboració de Rafael Esteban i Salvador, Josep Vinyals i Cortés, Josep López i Viñals, Josep M. Rovira i Juan, Emília Pujol i Busquets, Paqui Pallés i Carles, Albert Figueres, Albert Battle, Esteve Rodés i Monegal, Mn. Raimon Canalias, J.F. Clariana i Roig, Maribel Villegas, Francesc Querol, l'Ajuntament de Cabrera de Mar i molts altres socis fundadors i col·laboradors.

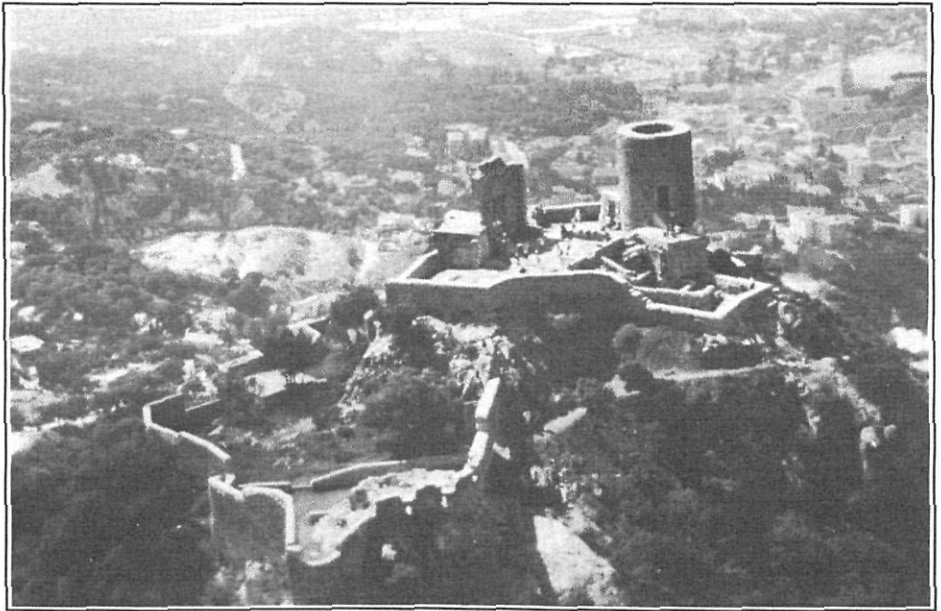
- 8.- FARELL, D. «La difusió de l'arqueologia als maresmencs joves. Els exemples de Cabrils i Cabrera». Comunicació presentada al *Congrés de Cultura del Maresme. Secció Recerca i Investigació*. Calella, 1994. També es pot veure un resum d'aquests curssets a BENET, A. «Els tallers d'esplai», *Tretzevents* núm. 617-618.
- 9.- Plànol arqueològic i del patrimoni arquitectònic històric-artístic de Cabrera de Mar. A càrrec de Josep M. Rovira i Juan. Cabrera de Mar, 1993. Col·leccionable núm. 4 de la Fundació Burriac: «La restauració del Castell de Burriac». 1993: investigació. 1994: restauració. Articles de l'arquitecte J.A. ADELL i de l'arqueòloga M. PREVOSTI, entre d'altres. Cabrera de Mar, estiu de 1994. BASSA, O.; FARELL, D. i PUJOL, J. *Coneguem Burriac i Montcabrer*.
- 10.- Curset *Introducció al medi natural i a la història de Burriac*. Conferències d'O. Bassa (Natura) i D. Farell (Fundació Burriac). Cabrera de Mar, novembre de 1994. Curset *Burriac a l'abast de la mà*. Org. Natura-Fundació Burriac, desembre 1994-gener 1995. Curset *Burriac a Cabrils*. Org. Natura-Fundació Burriac, Cabrils, març de 1995.
- 11.- Conferència *Perfil històric de Burriac*, a càrrec de David Farell. Museu de la Marina (Vilassar de Mar), 27 de novembre de 1994. *Allò més rellevant de la història antiga de Cabrera de Mar*, per David Farell. Local social del Pla de l'Avellà (Cabrera). 16 de juliol de 1995.
- 12.- Excursió a la Cova prehistòrica de Niós (Arieja, Llenguadoc), 21 de novembre de 1993. Visites comentades al Castell de Burriac cada diumenge al matí. Organitza Fundació Burriac-Ajuntament de Cabrera de Mar. Anys 1994-1995. Visita a les mines neolítiques de Gavà (Baix Llobregat) i a Olèrdola (Alt Penedès). Organitza Fundació Burriac i Museu de ca l'Arrà de Cabrils, 19 de febrer de 1994.
- 13.- FARELL, David. *Descoberta del Maresme. Excursió pel món dels ibers*. Quadern didàctic. Alberg Torre Ametller (Cabrera de Mar). Ed. Generalitat de Catalunya, 1993.
- 14.- Unes primeres idees sobre això ja varen exposar-se a FARELL, D. i ESTRADA, A. «Proposta per a l'ensenyament didàctic de la història al Baix Llobregat», *I Jornades de didàctica de les Ciències Naturals i Socials del Baix Llobregat*, setembre de 1992. Col·lecció Llorens Sans d'Estudis del Baix Llobregat, 5. 1994. També, i en la mateixa línia d'educació en ciències socials, a la comarca del Maresme s'estan publicant (Ed. Natura) tot un seguit de guies d'itineraris i monogràfiques dedicades als diferents ecosistemes. En aquestes guies el patrimoni històric –molt sovint relegat a un segon pla quan es divulgen els nostres espais naturals–, pren un paper rellevant. ALONSO, M. i TARRUELLA, X. *Coneguem Sant Mateu i Cèl·lecs*, 1993. BASSA, O.; FARELL, D. i PUJOL, J. *Coneguem Burriac i Montcabrer*, 1994. FARELL, D.; TARRUELLA, X. i VALLS, A. *Coneguem el Montnegre*, 1994. BISBAL, E.; REQUENA, D. i REQUENA, E. *Coneguem la Tordera*, 1995. CAMPS, F.X. i altres autors. *Guia del Mar al Maresme*, 1995. BASSA, O.; GEL, J.; FARELL, D.; VALLS, X. i VENTURA, M. *Coneguem el Corredor*, 1995.

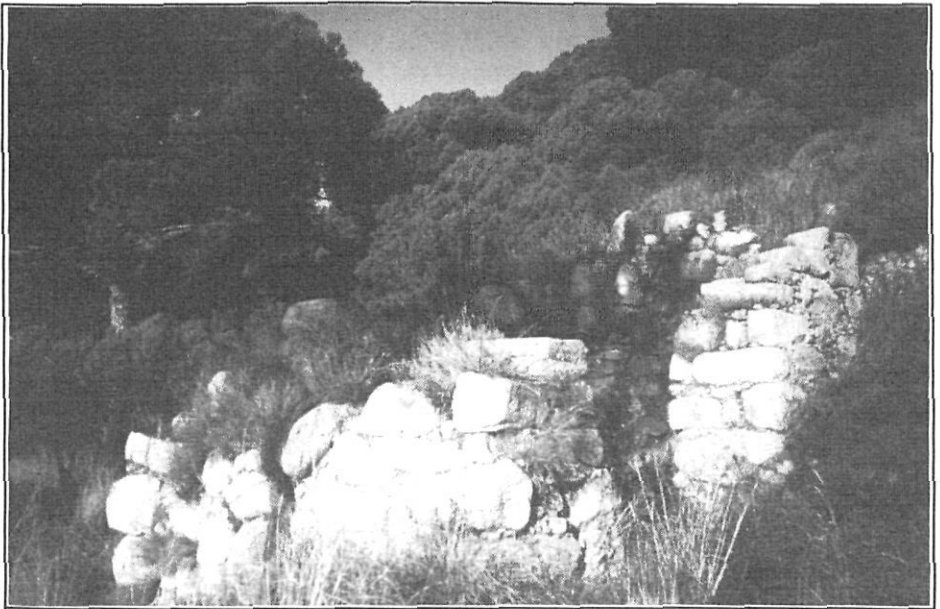
Recuperació de la via romana d'Agell (Cabrera de Mar). Curset de 1995.

El castell de Burriac abans de les excavacions arqueològiques i de les obres de consolidació.

El castell de Burriac un cop enllestides les obres de consolidació (juny 1994).

Torre de ponent del poblat ibèric (Cabrera de Mar). Com la resta del jaciment, aquesta magnífica estructura sofreix una constant degradació.

El poblal ibèric de Cabrera podria ser un Parc Arqueològic de gran rendiment.